

УДК 801.82[159.954.2:821-054]82.09
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2024.4.7>

**СПЕЦИФІКА ЛІТЕРАТУРНОГО ЕТНООБРАЗУ АННИ ЯРОСЛАВНИ
У РОМАНІ М.-С. MONCHAUX «LA PETITE PRINCESSE DES NEIGES ANNE DE
KIEV» ТА ОКАЗКОВАНІЙ РОЗПОВІДІ І. МАЛКОВИЧА «АННА ЯРОСЛАВНА:
КИЇВСЬКА КНЯЗІВНА – КОРОЛЕВА ФРАНЦІЇ»**

Ярина Бунзяк

аспірантка кафедри французької філології

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID ID 0000-0002-6240-8699

yaryna.bunziak.20@pnu.edu.ua

Ключові слова: *імагологія, етноімагологія, літературний етнообраз, Я / Інший, Анна Київська, національна ідентичність.*

У статті розглянуто етнообраз Анни Київської у історичному романі французької письменниці Марі-Клод Моншо та оказкованій розповіді Івана Малковича. Дослідження спирається на методологію імагології та реалізується застосуванням типологічного та рецептивно-естетичного методів, що дозволяють виявити спільні та відмінні риси у трактуванні етнообразу Анни Ярославни у французькій та українській літературі. Під літературним етнообразом розуміємо такий літературний образ, що конструює не лише індивідуальні риси, а й національну ідентичність зображуваних персонажів. Типологічне порівняння двох творів різних літератур ілюструє специфіку етнообразу Анни Ярославни: французька авторка акцентує увагу на ідеальності образу, в той час, як український письменник звертається до прийому ототожнення князівни зі своєю племінницею. Анна Ярославна, як представниця свого народу є яскравим і водночас простим для розуміння наймолодших читачів етнообразом. Вона освічена і розумна, оберігає сімейні цінності, які їй привили у дитинстві. Марі-Клод Моншо формує образ дівчинки, яка зростає у Київській Русі, наголошуючи на її особливій вроді і доброті. Іван Малкович охоплює все життя Анни, розповідаючи та влітаючи у оказковану розповідь елементи побуту жителів Київської Русі, сучасників Анни Ярославни. Риси національної ідентичності Анни проявляються у оказкованій розповіді, автор наголошує на важливості спадку Анни Ярославни, який належать сучасній Україні. Марі-Клод Моншо виразно описує зовнішність екзотичної для себе Анни, красу і величність Києва, релігійність Анни Київської. Через дихотомію Я / Інший увиразнюються складовими національної ідентичності Анни Київської. Для головної героїні, Я сформувалось у Київській Русі, вбираючи звичаї і навчання русинів, проте з часом воно трансформувалось, вбираючи у себе Чуже із далекої Франції. Характерними для французької літератури є риси зросійщення образу київської князівни, які спостерігаємо і у творі Марі-Клод Моншо. Французька авторка застосовує транслітеровані російські реалії, власні імена, тощо, хоча й зазначає, що Київська Русь є нащадком української культури. Такі факти часто трапляються у французьких творах, у чому вбачаємо вплив російської пропаганди з метою маніпуляційного привласнення українського минулого.

**SPECIFICITY OF THE LITERARY ETHNO-IMAGE OF ANNE OF KIEV
IN M.-C. MONCHAUX'S NOVEL "LA PETITE PRINCESSE DES NEIGES ANNE
DE KIEV" AND THE FAIRY TALE NARRATIVE BY I. MALKOVYCH
"ANNA YAROSLAVNA: PRINCESSE OF KYIV – QUEEN OF FRANCE"**

Yaryna Bunziak

*Postgraduate student at the Department of French Philology
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*

Key words: *imagology, ethno-imagology, literary ethno-image, Self/Other, Anna of Kyiv, national identity.*

The article examines the ethno-image of Anna of Kyiv in the historical novel by the French writer Marie-Claude Monchaux and the fairy tale narrative by Ivan Malkovych. The research is based on imagology methodology and is implemented using typological and receptive-aesthetic methods, which allow us to identify common and distinctive features in the interpretation of the ethno-image of Anna Yaroslavna in French and Ukrainian literature. A literary ethno-image is a literary image that constructs not only individual traits, but also the national identity of the depicted characters. The typological comparison of the two works of different literatures illustrates the specificity of Anna Yaroslavna's ethno-image: the French author emphasizes the idealism of the image, while the Ukrainian writer uses the technique of identification of the princess with her niece. Anna Yaroslavna, as a representative of her people, is a vivid and understandable ethno-image for the youngest readers. She is educated and intelligent. She cherishes family values instilled in her from childhood. Marie-Claude Monchaux creates the image of a girl who grows up in Kyivan Rus, emphasizing her special beauty and kindness. Ivan Malkovych covers Anna's entire life, telling and weaving into the story the elements of daily life of the residents of Kyivan Rus, Anna Yaroslavna's contemporaries. The features of Anna's national identity are manifested in the fairy tale narrative, the author emphasizes the importance of Anna Yaroslavna's heritage, which belongs to modern Ukraine. Marie-Claude Monchaux vividly describes Anna's exotic appearance, the beauty and majesty of Kyiv, and the religiosity of Anna of Kyiv. The dichotomy of Self / Other highlights the components of Anna of Kyiv's national identity. For the main character, Self was formed in Kyivan Rus, absorbing the customs and teachings of the Ruthenians, but over time it was transformed, absorbing the Foreign from distant France. Characteristic of French literature is the Russification of the image of the Kyivan princess, which we also observe in the work of Marie-Claude Monchaux. The French author uses transliterated Russian realities, proper names, etc., although she notes that Kyivan Rus is a descendant of Ukrainian culture. Such facts often occur in French works, in which we can see the influence of Russian propaganda aimed at manipulating the appropriation of the Ukrainian past.

Вступ. Особливість ситуації у світі, і в Україні зокрема, актуалізує наукові роздуми про цивілізаційні українські образи. Гостра потреба у визначенні та збереженні української ідентичності націлює нас віднаходити та досліджувати етнообрази, що дозволяють глибше і змістовніше зрозуміти поняття «своє» та «чуже».

Для дослідження літературного етнообразу як поняття, варто звернутись до терміну імагології, як найбільш описового і загального значення дослідження художніх і нехудожніх образів.

В соціологію термін «імагологія» запровадив у 1922 р. американець Волтер Ліпман. Проте як окремий дослідницький напрям він

виокремлюється за діяльності так званої школи «Анналів». Перебуваючи у полі негативізму і критики упродовж 1950–1980-х рр., імагологія стала популярною теорією у більшості галузей соціогуманітаристики (Куций, 2014: 1). Це розгалужена система споріднених дисциплін, що вивчають історичні, культурологічні, соціологічні, психологічні, політологічні аспекти витворених образів.

Для того, щоб чітко означити поняття Я, віднайти і зрозуміти суть своєї ідентичності, необхідно створити образ іншого, відмінного, який буде визначати власне Я. Нагальна потреба створення образу України у світі, успішність передачі і засвоєння цього образу іншими народами

зумовлює **актуальність** даного дослідження. Як зазначає В. Будний, для міжкультурного порозуміння важливими є як складові пізнання себе через власне Я та сприйняття себе іншими, так і наше сприйняття Іншого – як чужинця чи сусіда, ворога або партнера (Будний, 2007: 52).

Матеріал і методи дослідження. Дослідження спирається на методологію імагології та реалізується застосуванням типологічного та рецептивно-естетичного методів, що дозволяють виявити спільні та відмінні риси у трактуванні етнообразу Анни Ярославни у французькій та українській літературі. Слідом за Д. Наливайком, який вважав предметом дослідження імагологічних студій саме «національний образ» країн та народів, який склався у інших народів у певну епоху (Наливайко, 1998: 6), спробуємо простежити, як національний образ дочки київського князя Ярослава Мудрого трактується сьогодні у літературних творах, що ототожнюють цей образ зі своїм національним надбанням.

Повертаючись до витоків літературної імагології у Франції, Д.-А. Пажо зазначав, що образ «це літературний або не літературний вислів, символ різниці між двома рівнями культурної реальності» (Пажо, 2011: 399). Науковець стверджував, що справжній компаративіст має дослідити специфіку утворення образу, визначити його передачу, сутність і умови поширення. О. Потєбня, у свою чергу, називає літературний образ неповним, що зумовлює його емоційну та чуттєву наповненість, яку інтерпретує вже читач (Будний & Ільницький, 2008: 291).

І. Забіяка дещо відходить від вузького означення предмету літературної імагології як вивчення взаємин між націями до дослідження образів Я, інших та проміжних між ними, їхню ідентичність у художніх творах задля визначення принципів діалогу між ними (Забіяка, 2013). Співпрацюючи з іншими спорідненими імагологічними галузями, літературна імагологія обрала доволі конкретний спектр дослідних завдань: намагаючись не випускати з поля зору літературну образність як таку, вона зосередилася на етнічних образах. Спектр посередницьких жанрів, які розповсюджують етнокультурні образи, надзвичайно широкий: мандрівничі записки, звичаєва (етологічна) повість, історичний, ідеологічний, пригодницький роман, а також переклад, критична рецепція, публіцистична есеїстика тощо.

Основним поняттям літературної імагології, окрім національного стереотипу, вважаємо етнообраз. Цей термін використовують такі українські дослідники, як В. Будний, Д. Наливайко, М. Ільницький. Останній визначив тісне переплетення літературної імагології та етнічних образів (Ільницький & Будний, 2007: 245). Літературна

імагологія, як уточнений термін для позначення галузі літературної компаративістики, що вивчає літературне змалювання інших країн та народів, активно використовується сьогодні завдяки В. Будному та М. Ільницькому. Предметом літературної імагології, які і нашої статті, є літературний етнообраз. Під літературним етнообразом «розуміємо такий літературний образ, що конструює не лише індивідуальні риси, а й етнічну (національну) ідентичність зображуваних персонажів, краєвидів чи історичної минувшини, подаючи певні їхні ознаки як «типові» для відповідної країни, «характерні» для цілого народу» (Будний & Ільницький, 2008: 352).

Такої ж думки притримувався і О. Мазяр. За його визначенням, літературний етнообраз вміщає у собі не лише репрезентації індивідуальних рис персонажів, а й їхні національні ідентичності (Мазяр, 2013: 185). Сучасні методики дослідження літературних етнообразів – контактологічний і типологічний, рецептивно-естетичний та дискурсивний – ґрунтуються на філософії взаємин між Я та Іншим, яку імагологія проектує на сферу міжкультурних процесів.

Результати та обговорення. Яскрава робота І. Малковича про Анну Ярославну дозволяє нам дослідити літературний етнообраз у okazaвній історичній розповіді, а захопливий історичний роман Марі-Клод Моншо дає простір для компаративного дослідження етнообразу Анни Ярославни. Вбачаємо доцільним досліджувати це поняття саме в дитячій літературі, адже вона найбільш щира і наповнена сенсами, які вкладають у голови наймолодшим читачам. Отже, дитяча література дозволяє у повній мірі відкинути неоднозначність і складність втілення літературного етнообразу. Автори літератури для дітей повинні не просто передати свої думки чи розповіді історію, вони мають емоційно її наповнити. В той же час, дитяча література не має вікового обмеження насправді. Як точно зазначає І. Малкович у своєму видавництві, це книжки «для малят від 2 до 102». Проте саме дитяча література визначається багатством, точністю та емоційністю мови, ліризмом розповіді, динамічністю розвитку сюжету, який більшою мірою проявляється у французькому романі, та наявністю конкретно-життєвих художніх образів, одним із яких виступає племінниця І. Малковича у його книзі. Ці образи допомагають втілити національну ідентичність у найбільш зрозумілій і чесній, на погляд авторів, спосіб.

Марі-Клод Моншо – французька авторка-ілюстраторка, яка написала цілу серію історичних романів, призначених для дітей. У своїх творах Моншо намагається розкрити складні історичні образи наймолодшим читачам. Сама авторка означає досліджуваний нами роман як «roman

historique» (Monchaux, 2009: 1). Книга містить не лише історичні дані про життя Анни Ярославни з дитячих літ, а й елемент вигадки, що є ознакою дитячої літератури. Авторка таким чином прагне обрамити історичний образ Анни Ярославни цікавими пригодами і яскравими описами.

У своєму історичному романі Марі-Клод Моншо із перших сторінок акцентує увагу на важливості виховання дітей у сім'ї Ярослава Мудрого. Вона елегантно описує ідилію між батьками маленької Анни. Як відомо, сімейні цінності є одним із важливих конструктів у житті кожного жителя Київської Русі. Це ми бачимо у обох творах. Авторка також підносить важливу ремарку, про яку часто забувають, і якою часто користуються для маніпуляційного привласнення українського минулого. «*Moscou n'existait pas encore, ni Saint-Petersbourg. Kiev la magnifique était la ville du monde qui pouvait rivaliser avec Byzance*» (Monchaux, 2009: 16). Київ того часу справедливо порівнюється із Константинополем за своєю величчю і красою. Про такі міста як Москва і Санкт-Петербург мова не ведеться ще кілька століть. Батько розповідає своїм допитливим дітям про великі подвиги їхніх пращурів та навчає молитись перед іконами.

Важливий екскурс у минуле для своєї племінниці, якій цю історію було присвячено, робить і Іван Малкович. Згадуючи про князя Ярослава Мудрого, він використовує термін «*король Русі Ярослав*» (Малкович, 2023: 6). А далі вже пояснює «*Росією в часи Анни Ярославни ще й не пахло. насправді це наша – Київська – держава тоді називалася Русь... А 300 років тому московити вкрали собі нашу давню назву і замість «Московія» офіційно почали називати свою країну «Росія, Русь»*» (Малкович, 2023: 6). Отже, можна припустити, що історичний контекст для обох авторів є одним і тим самим: Київська Русь є нащадком саме української сучасної держави. Проте у історичному романі Марі-Клод Моншо віднаходимо численні приклади русифікованої дійсності Анни Ярославни. Приклади не впливають на загальну позицію авторки щодо України, проте створюють яскравий антураж російського світу. Зокрема «*Annouchka*» (Monchaux, 2009: 58), «*Vladimir*» (Monchaux, 2009: 41), «*Micha et Sonia*» (Monchaux, 2009: 28) імена, використані у романі та транслітеровані з російської мови. Окрім імен у романі повсюдно згадується «*la Russie*» на позначення Київської Русі, що є однією із провідних фальсифікацій Росії для привласнення собі історичного минулого. Іншим русифікованим прикладом кухонного побуту є страва «*pirojki*» (Monchaux, 2009: 31). На жаль, такі історичні помилки часто трапляються у іноземних, зокрема, французьких романах. Іноді вони допускаються через

недостатнє вивчення культури Київської Русі, брак матеріалів, але частіше це свідомий вибір автора на користь агресивної політики загарбання росією. Така цікавість французьких дослідників до віднайдення зв'язків із росією тягнеться ще від кінця ХІХ ст., коли між країнами зав'язалися економічні, політичні і військові вузли (Яцків & Бунзяк, 2021).

Іван Малкович у оповіданні розповіді використовує художній прийом ототожнення головної героїні – Анни Ярославни – із власною племінницею – Ані, яка повернулася із Франції, і батька якої, звати Ярослав. Такий прийом дозволяє читачу яскраво уявити образ Анни Київської і майже доторкнутись до нього, адже розповідь ведеться саме для маленької Ані, яка постійно ототожнює себе з руською князівною. Аналізуючи дитячі літа майбутньої королеви Франції, Малкович згадує, що вона вправно їздила верхи. Окремо виділяється унікальна освіченість Анни. «*Анна, як і ти, вмiла читати кількома мовами: рідною, грецькою, латиною і, можливо, навіть давніми шведськими рунами*» (Малкович, 2023: 13).

Про освіченість Анни згадує і Марі-Клод Моншо. «*C'est difficile à croire mais, à sept ans, Anne parle couramment, outre le slavon, le latin et le grec, grâce à ses professeurs, les clercs qui éduquent aussi ses frères et sœurs. Mais c'est elle la plus douée*» (Monchaux, 2009: 9). Із наведених прикладів випливає важлива складова етнообразу Анни Ярославни: її здібності до вивчення нового, володіння кількома мовами. Ярослав Мудрий робив все можливе, аби якнайкраще виховати своїх дітей, дати їм необхідні знання і бажання досліджувати нове. Адже розмовляючи кількома мовами людина здатна мислити по-іншому щоразу, сприймати світ по-новому, порівнювати, співставляти та обирати найкраще із кожної картини світу, що постає у іншій мові.

Анна була улюбленицею свого батька, як стверджують обидва автори. Це й не дивно. «*Anne a toutes les qualités, dit Iaroslav. Nous sommes vraiment bénis dans nos enfants mais celle-ci est un papillon parmi les fleurs. Vous savez que le père Hilarion est très content d'elle, elle apprend le grec comme sa langue natale, toute jeune qu'elle est... Anne apprend avec autant de grâce qu'elle joue ou qu'elle danse.*

Elle m'a brodé un cadre d'icône incrusté de perles d'un merveilleux travail et a commencé de broder de fils d'or une chasuble pour le métropolitain, et elle monte à cheval comme ses frères. C'est une enfant extraordinaire que nous avons là» (Monchaux, 2009: 20). Ідеалізований образ Анни підкреслює у читача захоплення її особистістю та малює її незвичайною, працюютою, успішною у всьому, до чого тільки вона береться.

Оскільки батько Анни так її любив і йому було дуже важко прощастися з донькою, відправляючи її в незнану і далеку країну, він подарував їй поштового голуба, завдяки якому Анна мала можливість листуватись із рідними. Цим сюжетним поворотом, Іван Малкович наголошує на важливості підтримання зв'язків Анни із її рідним Києвом. Поштовий голуб виступає символом незнищеного зв'язку, що існує у самій Анні із Київською Руссю. Анна щиро плає та береже птаха, щоб мати можливість розповідати про своє життя батьку та дізнаватись новини на рідній землі.

Зовнішність маленької Анни більш точно описується у історичному романі. Оказована розповідь згадує лише про відому фреску на стінах Софійського собору. «У храмі я підвів її до давньої фрески з чотирма постатями. Вважалося, що там зображено дружину Ярослава Мудрого Інгігерду з трьома доньками-князівнами» (Малкович, 2023: 14). Автор також згадує про автограф Анни Ярославни на стіні собору. Окрім цього він вказує й інші «давньоукраїнські графіті, що їх тисячу років тому зробили кияни» (Малкович, 2023: 17). Така пам'ятка історичної минувшини, викарбувана на стінах Софійського собору визначає не лише виняткову освіченість самої Анни, як представниці княжого роду, а й освіченість звичайного люду, який залишив свої автографи поруч.

«Anne est une petite fille belle comme les anges. Elle a sept ans, des yeux bleus comme deux myosotis dans une figure ravissante, blanche comme la neige avec des joues teintées de rose et des lèvres souriantes de la couleur d'une grenade ouverte. Ses cheveux blonds ont des reflets d'or. Ils sont si longs déjà qu'ils tombent jusqu'à ses reins, en deux grosses tresses nattées de rubans bleus comme ses yeux» (Monchaux, 2009: 9). Марі-Клод Моншо свою розповідь наповнює мальовничими описами, епітетами, щоб читач міг уявити героїню у всій її красі. Такий художній прийом обрамляє образ Анни, розмальовує його, додаючи йому ще більше винятковості. Про красу Анни поголос розійшовся далеко за межі Київської Русі і саме тому нею зацікавився король Франції, Генрі І.

Окрім краси та освіченості, Анна виступає дуже побожною у історичному романі. «Anne est pieuse» (Monchaux, 2009: 31). Маленька дівчина мріє стати одного дня святою, питає у Ірини, що вона повинна зробити для цього. Такі думки у маленької дівчинки викликані її вихованням та шанобливим ставленням до християнства у сім'ї Ярослава Мудрого. Таким чином етнообраз Анни набуває ще однієї важливої риси – наслідування християнських цінностей. Цю глибоко закладену науку із Київської Русі Анна пронесе в собі все життя.

Чеснота піклування про свій народ була однією із провідних для Анни у історичному романі Марі-Клод Моншо. Зустрівши бідну голодну жінку на ринку, вона, забувши про омріяну діадему, віддала їй все, що мала. «Anne vida toute son aumônière dans ses mains avant d'avoir eu le temps de réfléchir» (Monchaux, 2009: 32). Щедрість Анни і її бажання допомагати іншим свідчить про її любов до навколишнього світу і турботу про тих, хто про себе потурбуватись не може. Анна навіть дитиною була дуже благородною і щирою у відносинах з іншими. «Son argent, elle le réserve à ses petits frères et sœurs pour leur acheter des joujoux fabuleux, ou pour le donner aux pauvres» (Monchaux, 2009: 35). Анна радше витрачала гроші на подарунки для рідних та допомогу бідним, ніж на саму себе. Її щедрість і благородність підкреслюються неодноразово у романі.

У своїх листах до королеви-доньки Ярослав Мудрий нагадував Анні «що Анна уособлює там Київську державу. Зрештою вона й сама це добре знала» (Малкович, 2023: 35). Попри свою тугу за Києвом, Анна гордо несла культуру Київської Русі у Франції. Окрім листування із батьком, Анна зберігала зв'язок із сестрами-королевами й тіткою-королевою Марією. Порівнюючи Київську Русь із Францією, королеві не було чим втішатись. «До двору її батька Ярослава, щедрого землями й містами, стікалося безліч багатств, там працювало чимало іноземних майстрів. А в її чоловіка – короля франків – земель і війська було обмаль. Тільки ворогів багато» (Малкович, 2023: 37). Нещасна Анна хотіла якось зарадити лиху свого чоловіка. Їй це вдалося – вона народила спадкоємця корони.

Іван Малкович підводить читача до важливої теми – передавання спадку Київської Русі майбутнім монархам Франції. «Цікаво, чи навчала вона своїх дітей нашої мови – так, як вчить мене у Франції мій тато? – спитала Ані. Думаю, що так. Можливо, вони співали твоєю улюблену: «Десь тут була подояночка, десь тут була красна панночка», і це було їхньою маленькою таємницею» (Малкович, 2023: 39). Ототожнення Анни та Ані у даному уривку допомагає зрозуміти читачу наскільки важливим є міжкультурний контекст та обмін досвідом у цій площині. Завдяки порівнянню національної ідентичності Анни Ярославни, яка часто сумує за рідною землею, із новим поколінням її нащадків, автор маркує важливість збереження Я Анни Ярославни, вкладаючи його у її діток. Частиною цього Я є дитяча пісенька. Окрім цього, концепт Іншого втілений тут через призму сприйняття дітьми Анни цієї пісеньки. Адже вони народились та зростають у Франції, ця культура є для них рідною, а дитяча пісенька із дитинства матері дозволяє уявити собі інший світ,

познайомитись із минулим матері, відчуті свою приналежність і свою іншість водночас. Патерн «маленька таємниця» створює магічність і приватність простору знайомства дітлахів із минулим матері. Таємниця приваблює і вимагає захисту та оберігання. Таке порівняння дозволяє визначити важливість київського Я Анни Ярославни для неї та читача.

Винятковість Анни полягала не лише у її дитинстві та юності, вроді та освіченості. Новоспечена королева стає вірною радницею короля. «*Анна й сама іноді підписувала королівські акти*» (Малкович, 2023: 42). Така діяльність королеви свідчить про її емансипованість та сміливість. Анна мала чудовий приклад своїх батьків, які часто радилися у державних справах та разом приймали рішення. Для тогочасної Франції це був великий крок.

«...король помер, і королева Анна легко втихомирила тих, хто міг рватися до трону. Не силою, а мудрістю – вона ж бо була донька Ярослава Мудрого. Франція тепер стала її державою, а її син – королем» (Малкович, 2023: 42). Автор наголошує мудрість Анни Ярославни, яка є однією із провідних рис її етнообразу. Як доньці свого батька, їй вдається зробити необхідні зміни у державній політиці. Анна стає регенткою короля і приймає важливі рішення для королівства.

Досліджуючи приклади, наведені вище, можна дійти висновку, що Анна була ідеальною у всьому і таким чином її образ дещо втрачає реальність. Змінює цю ситуацію історія про Рауля де Крепі та їхнє справжнє кохання, яке виникає вже після смерті короля. Тут образ королеви набуває нових барв: вона була живою людиною, вмiла кохати і приймати складні рішення, адже одружившись із графом, вона *«покинула королівський двір, але знайшла кохання всього свого життя. Вони були гарною парою і відстояли своє право бути разом»* (Малкович, 2023: 47). Цей момент підкреслює своєрідну «звичайність» Анни. Попри всі її успіхи і нещастя, звершення і невдачі, Анна така ж звичайна людина, як усі інші – їй хочеться бути щасливою, коханою.

«Там, у Санлісі, я чомусь уявив собі той день, коли Анна стоїть перед щойно збудованим храмом і монастирем, і радість її долітає аж до Києва, до Святої Софії, яку спорудив її тато Ярослав Мудрий, продовжуючи справу її дідуся Володимира Великого. І мовби всі вони – і дідуся, і тато з мамою, і митрополит Іларіон – дивляться на неї, на її творіння, і привітно махають їй руками. Адже вона теж збудувала свій храм» (Малкович, 2023: 50). Наприкінці твору Іван Малкович вказує нам на поєднання Я Анни Ярославни та Іншого. Анна стала королевою Франції і збудувала там свій храм, що став продовженням

її власного Я. Таким Я для Ярослава Мудрого є Свята Софія. Донька наслідує свого батька і апофеоз цього наслідування закладений у монастирі, який вона побудувала. Анна продовжила справу свого батька, стала представницею Київської держави у далекій Франції, вирішувала державні справи, приймала французьку культуру, яка втілювала Інше, проте її Я залишилось київською князівною. Вона була віддана французькому народу, наслідувала християнські цінності, дбала, віддавала – все, як і годиться справжній королеві.

Висновки. Визначенням національної ідентичності героїні пронизаний весь твір І. Малковича. Меншою мірою можемо означити приклади вияву національної ідентичності в романі Марі-Клод Моншо, адже роман розповідає нам про дитинство князівни до її від'їзду у Францію. Її любов до рідних, до прекрасного міста, до рідних братів і сестер, до фольклору Київської Русі свідчить про визначення її національної ідентичності, яке збігається із прикладами Івана Малковича. Анна Ярославна була французькою королевою, проте вона залишилась київською князівною. Поєднуючи в собі культуру обох країн, Анна плекала рідну з великою любов'ю та трепетом. Такий висновок можемо зробити із обох творів. Культурні коди Київської Русі Анна не просто пронесла крізь усе своє життя, вона втілила їх у французькому суспільстві. Вона листувалася з папою, була радницею для короля, побудувала храм і монастир, стала регенткою сина-короля, дбала про свій народ, знайшла справжнє кохання, була щасливою, врешті-решт.

Отже, літературний етнообраз Анни Ярославни постає складним конструктом, що містить багато елементів. Основні його поняття пов'язані із національною ідентичністю Анни Ярославни. Князівна, а згодом і королева Франції постає представницею власного народу, тому риси, притаманні їй, переносяться на загальноприйнятий рівень сприйняття її народу. Найкраще цей елемент образу описується у оказкованій розповіді Івана Малковича та історичному романі Марі-Клод Моншо. Серед основних рис літературного етнообразу Анни Ярославни у французькому романі виділяємо освіченість, великодушність і щедрість Анни. Вона постає втіленням справжнього ідеалу у історичному романі. Такий образ підкріплюється віком Анни, адже Марі-Клод Моншо описує її дитячі роки. Проте навіть будучи дитиною Анна є втіленням краси, освіченості та мудрості, як донька свого батька. Її винятковість є результатом сприйняття французькою авторкою екзотичності походження майбутньої королеви. Іван Малкович надає етнообразу Анни рис справжності. Вона порівнюється із маленькою Ані, чим набуває реальності. У оказкованій

розповіді більше уваги приділяється саме національній ідентичності Анни Ярославни, її спадку, що належить сучасній Україні. Національна ідентичність Анни Ярославни міститься у самому понятті спадщини, яка по праву належить Україні, це один із найважливіших патернів образу Анни, який підкріплює сьогodнішню боротьбу українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будний В. Розгадка чарів Цірцеї : національні образи та стереотипи в освітленні літературної етноімагології. *Слово і час*. 2007. № 3. С. 52–63.
2. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство: підручник. Київ: видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 432 с.
3. Забіяка І. В. Імагологічний аспект вивчення сучасної чеської та української літератур. *Компаративні дослідження слов'янських мов та літератур*. 2013. Вип. 21. С. 213–219.
4. Ільницький М., Будний В. Порівняльне літературознавство : навч. посіб. : у 2 ч. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. Ч. 1. Лекційний курс. 280 с.
5. Куций І. Імагологія як стратегія дослідження цивілізаційних образів в українській історіографії. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Історія*. 2014. № 2(1). С. 240–247.
6. Мазяр О. В. Етнообраз Франції в епістолярній та критичній спадщині Лесі Українки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 2013. Вип. 37. С. 185–187. URL: <http://nbuv.gov.ua> (дата звернення: 20.02.2024).
7. Малкович І. Анна Ярославна: київська князівна – королева Франції. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2023. 57 с.
8. Наливайко Д. С. Очима Заходу. Рецепція України в Західній Європі XI–XVIII ст. Київ : Основи, 1998. 578 с.
9. Пажо Д. А. Від культурних кліше до імажинарного. *Літературна компаративістика*. Випуск IV: Імагологічний аспект сучасної компаративістики: стратегії та парадигми. Ч. II. Київ: «Стилос», 2011. 448 с.
10. Яцків Н.Я., Бунзяк Я.Г. Русифікація образу Анни Ярославни у сучасній французькій прозі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*, 2021. № 48. Т.3. С. 51–54.
11. Monchaux Marie-Claude. *La petite princesse des neiges Anne de Kiev*. Paris: édition TEQUI, 2009.